

Зорана Опачић

„СВЕТЛОСНА СЛОВА”

Беседа у част добитника *Жичке хрисовуље*, Љубивоја Ршумовића

Награда *Жичка хрисовуља* додељује се песнику за децу и мало зрелије чије су име и презиме знаковити и речито показују његово осећање света, на шта је указао и Милован Данојлић. Песник *љуби* свој завичај и свој род и у име те љубави спреман је да начини *ршум* у одбрану свега што сматра важним. Како је сам једном изјавио: „Није то никакав ршум, то је став у животу.” Шта, уосталом, може писати Родољубивоје но песме у славу српског језика и српске душе.

Певање о прошлом и садашњем песник види као свој лични налог и као супротстављање свему ономе што угрожава културу и језик којем припада. За Ршумовића поезија се заснива на етичности и вери у добро: „бити частан / И бити добар и добар свакодневно”; „Доброте треба. Добри да смо / Овога трена још ништа није касно” („Песма у ваздуху”).

Други важан задатак јесте указивање на светлост традиције чији пламен, у временима мрака и злости, опстајава и греје. Светлост духа која се оваплоћује у језику доводи до вишеструко коришћене симболичке светлосних слова. О томе сведоче стихови: „У тишини чистој при светлости свеће / Свако слово бива светлије и веће // И мисао моја коју слово носи / Мраку неземаљском радошћу пркоси” („При светлости свеће”). Варирајући идеју о језику као средишту – кући бића, лирски глас казује да је српски језик „отаџбина / српских песника и српске душе” („Српски језик”). Израстао из овог тла и менталитета, то је и говор сваколиког живог и неживог света; зато је разумљив земљи и води, цвећу и дрвећу, зверињу. „Светлосна слова” везана су и за *Рујанско четвороројеванђеље*, прву штампану књигу на територији Србије која, како истиче песнички глас, није случајно довршена баш у месту Вруци, на извору светлости, заслугом монаха и штампара Теодо-

сија, који је „дрво резао и слова чађу молово” („Монаху Теодосију писмо”). Песма о Теодосију јесте и песма у славу књиге.

У језгру ове поезије пламти искра породичног огњишта, жива веза предака и потомака, осећање части и човекољубља. Обасјава је сећање на детињство, на кућни праг, заједиштво. Свест о припадности усађена је у најранијем детињству а са њом и координате вредносног система, етичке норме: „У овијем брдима ти, Радо, влада такав закон: или љуцки, ил’ бјежи одавде!” (*Кућа с окућницом*). Усмено наслеђе представљало је живу традицију у Ршумовићевој породици. Од оца, правдољубивог Микајла и мудре мајке Милесе дечак је усвојио знање народне поезије, љубав према народу и природи. На дечака је много утицао и гуслар Стеван, деда по мајци: „Једно од оружја нашег народа су гусле! Оружје против историјског заборавља и колективне досаде” (*Којешћара нула*, рукопис). Зато се у основи Ршумовићевог стваралаштва породични, завичајни и национални идентитет међусобно прожимају.

Важну улогу у разумевању заштитног језгра има песма „Крушна мрва”. Мрвица хлеба са породичне трпезе којој је песма посвећена симболизује обред заједништва који се испуњава у хришћанском ломљењу хлеба, својеврсној породичној причести. Хлеб није случајно умешен у наћвама од храстовог дрвета. Свето словенско дрво његову симболику шири изван властитог искуства у простор традиције и колективног памћења. Светлост кућног прага има моћ магијске заштите која штити „од невремена и утвара”. У њој се сједињују преци и потомци и чувају породични аманети – „заклетва везана за луч из кућног прага”.

Томе у прилог сведочи и сонетни венац *Кућа*, посвећен родитељским сенима (које су именоване акростихом) а изграђен инкорпорирањем завичајних народских сентенци. Деценијама касније стихови венца развијени су у засебне анегдотске записе у *Кући с окућницом* и показују координате колективног аксиолошког система: разумевање људске природе као слабе и кварљиве, живота као сукоба правде и кривде и уверења да је нужно очувати част и достојанство („Од самога себе бидни јачи”). Однос према сопственој култури и традицији пун је „љубави и топлине”. Оне проистичу из разумевања националног менталитета чије се одлике у „Зравици народу српском” прилично језгровито одређују кроз витализам, марљивост, религиозност, силовитост у весељу и песми, у љубави и у патњи, спремност да се поднесу тешкоће, али и богорадање, грубост. Здравница је превасходно усмерена на жељу за опоравком, пошто је богат само онај „ко има кћери и синова”. „Хајдучка и устаничка истина”, слободољубивост из деда Стевановог гуслања („Шта је Србин ако не Слобода”) преноси се генерацијски: „Вековима, од давнина, / дед унука, отац сина, / учи шта је домовина” („Шта је домовина”). Томе је посвећена једна од амблемских песама

„Домовина се брани лепотом”. Кућа свих нас чува се тиме што се брине о породици, васпитању, осећањем одговорности за свеколики свет природе (зато се људске активности спомињу тек при крају песме), свиме оним што живот оплемењује.

Певање о колективном менталитету нужно подразумева и лик „заједљивог Љубивоја” („Ја Виљему Шекспиру и он мени”): здрав иронијски, понекад и цинични однос према свему ономе што га урушава, умањује или деградира. Сатиричном поезијом дијагностикује се полувековна историја националних илузија и слепих мрља. Многе песме посвећене су невеселој судбини малог народа у оковима новог светског поретка, његовој наивности и лакомислености („Трпимо поразе и губитке / Под заставом часног незнања”), уз горку опаску да би све могло бити другачије уз „само мало здраве сељачке памети”.

Душа песника и детета препознале су се једна у другој: „Бити дете – то је мој идеал, и мој свети циљ! (...) А одрасли нису дорасли деци, ни у чему.” Ршумовић је симбол је одрастања многих генерација и његов успех мери се чињеницом да вероватно нема особе на овим просторима која не зна његове стихове. У чему је тајна овог трајања? У довитљивости и духовитости, увек заиграном песничком духу који прекорачује границе, у смелом сједињавању наизглед неспојивог (фолклорног и медијског, високог и ниског, жаргонског и архаичног), у начину да се исказе поверење у дете и његово расуђивање („Добра деца личе на лепоту / А на кога личе лоша деца / На добру” – „Ко на кога личи”) и њихову потребу за слободом, „ван оквира”. У сваком детету, верује песник, налази се неограничени потенцијал. Због тога га треба волети, разумети и омогућити му да га у себи препозна и оствари. С друге стране, песнички глас не идеализује свет; напротив, казује младом бићу како га на животном путу „па иза кривине” чекају бриге и изазови на које се треба припремити („Иза првог угла”). Његова поезија за младе карактеристична је и по томе што иза привидно једноставне, духовите игре израњају сатиричне или горке алузије на противречности данашњице.

И у поезији за децу видљив је труд за актуелизовањем колективног памћења („Ја хоћу да се сећам / свој живот да увећам”). Песме о *алама* и *аждајама* настале су из уочавања скрајнутости традиције у модерном времену. Имајући жељу да их приближи младима, песник их обликује комплексно, као симпатичне и страшне, осетљиве и прождрљиве, са типичним људским слабостима. Избегавајући непосредну критику данашњег света који се одродио од своје традиције, лирски глас приказује акрепе, бабароге, аждаје, змајеве запитане због чега их људи мрзе („Ако видите аждају”). Они су жељни људске пажње, иако због тога трпе подсмех, неразумевање, па и понижење (на пример, змај који

после дугог и неуспешног тражења посла успе да се запосли једино као возач бива срећан када га амфиболично похвале „Е ДАНАС СИ ВОЗИО КАО ПРАВИ ЗМАЈ” – „Било је пролеће месец мај”) а неки од силног труда да се докажу страдају, као змај, најбољи косац у Срему. У жртве стереотипа спада и сироти вук из песме „Био једном један вук”, који је само желео да се зближи са људима, трагичан још више што „ником није било жао / мислили су да је зао”.

Моћ поезије, како се каже у аутопоетичкој „Шта песма може”, са-стоји се у изговарању неизрецивог – и онога што се мора рећи, у про-зирању непојамног, исказивању истине и осмишљавању света. Зато песник и користи синтагму „светлоносних слова”. У овој награди, у овој трпезарији, у церемонији доделе *Жичке хрисовуље* умножиле су се зато светлост песме, светлост Преображења која осветљава људске стазе и светлост Жиче као духовног центра.